

ДАВЛАТ ХИЗМАТЛАРИНИ КАТЕГОРИЯЛАШТИРИШ СИЁСАТИ ИСТИҚБОЛЛАРИ

Маликов Бехзоджон Куролович

ТДТрУ катта ўқитувчиси

Хайриддинова Шахноза Элмурод қизи

ТДТрУ АТМ-3 гуруҳ талабаси

Учинчи минг йиллик арафасида жамият ҳаётининг турли соҳаларини қамраб олган ўзгаришлар давлат хизмати фаолиятининг моҳияти ва ўзига хос хусусиятлари билан узвий боғлиқдир. Бугун ўзбек жамияти ва унинг давлат хизмати ислохотнинг мураккаб ва қарама-қарши характерини бошдан кечирмоқда. Бир томондан, бозор иқтисодиётининг асосий институтлари яратилди, ишлаб чиқаришнинг пасайиши секинлашди, нархларнинг чексиз ўсишига барҳам берилди, миллий валюта курсини барқарорлаштириш тенденциялари мавжуд. Бошқа томондан, бозор ўзгаришларининг айрим механизмларини ўз вақтида ишлаб чиқишни таъминлашнинг иложи бўлмади. Давлат ҳали иқтисоддаги инқирозни енгиб ўтишга қодир эмас, бир қатор тармоқларда пайдо бўлаётган иқтисодий ўсишни рағбатлантиришдан ҳам камроқ. Инвестицион фаолликнинг пасайиши давом этмоқда, мамлакат бюджети йилдан-йилга бажарилмаяпти, бюджет тизими инқирозга юз тутмоқда.

Ўзбекистонда давлат қурилиши ва фуқаролик жамиятининг шаклланишининг ҳозирги босқичи ижтимоий муаммоларни ҳал қилиш давлат хизматчиларининг ҳуқуқий ҳимояси билан бевосита боғлиқ. Ҳозирги вақтда давлат хизматчилари учун давлат кафолатлари тизими беқарорлик ҳолатида, бу маъмурий ислохотлар, ягона давлат кадрлар сиёсатининг йўқлиги, давлат кафолатлари тизимини ривожлантиришнинг марказий ва минтақавий хусусиятлари билан боғлиқ. Шу билан бирга, давлат хизматчилари меҳнатининг аҳамияти ва масъулиятини жамиятда эътироф этишда ҳуқуқий нормалар орқали тақдим этилган кафолатлар муҳим аҳамиятга эга.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонида Ўзбекистон Республикасининг давлат хизмати тизимини ислох қилиш ва ривожлантириш тўғрисидаги фармонида давлат хизмати самарадорлигини оширишнинг энг муҳим йўналишлари давлат хизматчиларининг касбий фаолияти самарадорлигини таъминлайдиган механизмларни ишлаб чиқиш ва жорий этиш ҳисобланади. Ҳозирги вақтда ҳукумат фаолиятининг кўрсаткичлари ходимлар ўз ишининг самарадорлигига, давлат органларининг мақсад ва устувор йўналишларига эришишга етарли даражада эътибор қаратилмаяпти. Давлат хизматчиларининг иш ҳақи даражаси уларнинг иш натижаларига жуда боғлиқ

эмас. Давлат хизматчиларининг кўшимча касбий таълим тизими ҳам уларнинг касбий фаолияти самарадорлигини оширишга тўғри йўналтирилмаган.

Давлат хизмати самарали фаолият кўрсатиши учун давлат хизматчиларининг ўз хизмат вазифаларини сифатли бажариши учун тегишли шарт-шароитларни таъминлаш зарур. Бунга давлат хизматига замонавий ахборот бошқарув технологияларини жорий этиш ва давлат хизматчиларининг касбий фаолиятини ташкил этиш тизимини такомиллаштириш ёрдам бериши мумкин. Шунингдек, давлат хизматчиларининг касбий фаолияти самарадорлиги кўрсаткичларининг мутаносиб тизимини ишлаб чиқиш, шунингдек, уларнинг расмий норматив ҳужжатларини лозим даражада бажариш учун рағбатлантиришни кучайтириш керак.

Масаланинг яна муҳим жиҳатлари қуйидагилар: ижтимоий йўналтирилган давлатнинг асосий тамойилларига эришишга қаратилган муаммоларни ҳал қилиш; давлат хизматчиларига давлат кафолатлари тизимини стратегик ривожлантиришнинг асосий йўналишларини белгилаш самарали фаолият юритувчи солиқ тизимини ташкил этиш орқали мавжуд моддий ва маънавий бойликларни давлат томонидан қайта тақсимланиши билан боғлиқ; жамланма давлат бюджетини шакллантириш, ижтимоий дастурларни молиялаштиришни ошириш.

Шундай қилиб, давлат хизматчилари фаолияти самарадорлигини оширишнинг асосий йўналишларини кўриб чиқиш керак:

-тартибга солишни такомиллаштириш-ҳуқуқий асос давлат хизматчиларига давлат кафолатлари соҳасида;

-уй-жой ва ижтимоий сиёсатни такомиллаштириш-уй-рўзғор таъминоти;

-ижтимоий жиҳатдан-давлат хизматчиларининг психологик ва тиббий ёрдами;-давлат институтининг мустақил фаолият юритиши зарурлигини илмий асослаш кафолатлар давлат хизматчилари.

Давлат кафолатлари тизимининг замонавий шаклланиш босқичининг асосий вазифаларидан бири Ўзбекистон Республикасида давлат хизмати самарадорлигини ошириш омили сифатида давлат хизматчиларининг янги иш тизимини шакллантиришдир. Давлат хизматчиларининг ҳуқуқий ҳимояси - унинг умумий профессионал, функционаллигининг муаммоларини, давлат хизматининг меҳнат фаолияти зарур касбий ва ижтимоий ҳолатни таъминлашга қаратилиши лозим. Ўз навбатида, бу меъёردа ривожланишни назарда тутадидавлат хизматчиларига умумий ижтимоий даражадаги давлат кафолатлари институтини моддий ва кадрлар ресурслари билан таъминлашнинг ҳуқуқий режаси ўз ифодасини топиши лозим. Бусиз маҳаллий ҳокимиятларнинг саъй-ҳаракатлари самарали бўлмайди.

Давлат хизматини ривожлантириш ва хизматчиларни категориялаштириш, таснифлаш масалаларни амалга оширишнинг истиқболли йўналишлари, бизнинг фикримизча, қуйидагилар бўлиши мумкин:

- “XXI асрдаги Ўзбекистон Республикаси давлат хизматининг муаммолари”, “МДХ давлатларида давлат хизмати тажрибаси” мавзуларида “Билим” махсус илмий-публицистик туркумини нашр этиш;

- илмий нашрларга кириш (журналлар "Давлат фуқаролик хизмати", "Сиёсий тадқиқотлар" Давлат хизмати: шаклланиши ва ривожланиш истиқболлари");

- телевидениеда мунозара майдончасини ташкил этиш: "Ўзбекистонда давлат хизмати ва мамлакатни ислоҳ қилиш ҳақиқати"; "Давлат хизмати фаолияти: муаммолар ва ечимлар" мавзусида Ўзбекистон Республикаси давлат тузилмаларининг етакчи вакиллари билан махсус дастурларни ташкил этиш;

- Радиода махсус эшиттиришни яратиш: "Ўзбекистон Республикаси давлат хизмати ходимларининг касбий ривожланиши"; "Замонавий жамият, давлат хизмати ва ислоҳотлар".

Ўзбекистон Республикасида (марказда ва минтақаларда) давлат хизматининг ҳақиқий ҳолатини таҳлил қилишда эксперт баҳолаш ролини ошириш учун таҳлилий гуруҳларни, шу жумладан турли профилдаги олимларни, давлат органлари ходимларини, сиёсатчиларни яратишни амалиётга ўтказиш, таниқли ҳуқуқшунослар, ишбилармон доиралар вакиллари жалб қилиш. Уларнинг таҳлилий фаолияти ҳукуматнинг турли даражаларида: Президент, Ҳукумат, Олий Мажлисда давлат хизмати масалалари бўйича малакали қарорлар қабул қилиш, фаолиятини оптималлаштириш бўйича амалий тавсиялар ишлаб чиқишга ёрдам бериши керак.

Давлат хизматларини категориялаштириш давлат хизматчиларининг касбий маҳорат даражасини, фаолият самарадорлигини ошириш омили сифатида қаралади. Тадқиқот мавзусидан келиб чиққан ҳолда иккита долзарб ижтимоий муаммолар таҳлили берилган. Биринчидан, Ўзбекистон Республикасининг янги давлат хизматини шакллантириш шароитида категориялаштиришнинг ўзига хос ўрни ва ижтимоий ролини очиб бериш. Иккинчидан, категориялаштириш ва таснифлашни ходимларнинг ижро интизомини мустаҳкамлаш ва уларнинг иш самарадорлигини ошириш омили сифатида тавсифлаш. Ўзбекистон жамиятининг ижтимоий тузилмасида категориялаштириш, таснифлаш ва функцияларини ажратиш кўрсатишни батафсил таҳлил қилиш бизга давлат хизматининг амалдаги амалиётида уларнинг муносабатларини аниқлашга, бир қатор ташкилий тамойилларни асослашга имкон беради. Улар орасида: холислик, ўз вақтида, очиқлик, тежамкорлик, конкретлик кабилар мавжуд.

Давлат фуқаролик хизмати тизимини қуриш ва фаолиятининг асосий тамойиллари: 1) давлат хизмати тизимининг бирлигини таъминлаш ва

юрисдикция субъектларининг конституциявий чегараланишига риоя қилиш. давлат ҳокимияти органлари ва маҳаллий давлат ҳокимияти органлари ўртасидаги ваколатлар; 2) қонунийлик; 3) инсон ва фуқаро ҳуқуқ ва эркинликларининг устуворлиги, уларнинг бевосита таъсири, уларни тан олиш, риоя қилиш ва ҳимоя қилиш мажбурияти; 4) фуқароларнинг давлат хизматидан тенг фойдаланишлари; 5) давлат хизматини ташкил этишга ягона ёндашувни қонунчиликда мустақкамлашни назарда тутувчи давлат хизматининг ҳуқуқий ва ташкилий асосларининг бирлиги; 6) давлат фуқаролик хизмати ва бошқа давлат хизматлари ўртасидаги муносабатлар; 7) давлат хизматининг очиқлиги ва унинг жамоатчилик назорати учун очиқлиги, давлат хизматчилари фаолияти тўғрисида жамиятни холисона хабардор қилиши; 8) давлат хизматчиларининг касбий маҳорати ва малакаси; 9) давлат хизматчиларини уларнинг касбий фаолиятига давлат органлари ва мансабдор шахсларнинг, шунингдек жисмоний ва юридик шахсларнинг ноқонуний аралашувидан ҳимоя қилиш.

Категориялар асосида конкурслар ташкил этиш раҳбар кадрлар танлаш принципларини янгилаш концепциясининг иккинчи муҳим йўналишидир. Биз юқоридаги бобларда конкурслар асосида раҳбар кадрлар танлашнинг бир қатор хорижий мамлакатлар тажрибаларини кўриб ўтдик. Юқоридаги категориялаштириш концепциясига кўра “А” категориясига кирувчи давлат лавозимларига раҳбарлар тайинлаш конституцион қонунлар асосида амалга оширилади. Аммо “Б”, “В”, “Г” категорияларига кадрлар танлаш ва уларнинг разрядларини белгилашни конкурслар асосида ташкил этиш бугунги замон талабларига жавоб бера олувчи энг мақбул йўлдир. Бунинг учун, аввало, вакант лавозимлар ҳақида эълонлар бериш, конкурсларни ташкил этиш, унинг натижаларини эълон қилиш билан шуғулланадиган ташкилот шакллантирилиши лозим бўлади. Комплекс “Конкурс бўлими”, “Аттестация бўлими”, “Расмий ҳужжатлар бўлими”, “Кадрлар фаолиятини назорат қилиш бўлими” ва “Кадрлар ва ташкилот муаммоларини ўрганиш бўлими”дан иборат бўлиши ҳамда кадрларга танлов эълон қилиш, ишга қабул қилиш, фаолиятларини назорат қилиш, аттестация синовларидан ўтказиб туриш, кадрларни қайта тайёрлаш, малакасини оширишга йўналтириш тартиб ва жадвалларини шакллантириш, лавозимларга захираларни аниқлаш ҳамда белгилаб бориш каби вазифалардан иборат кадрлар бўйича қилинадиган барча ишларни қамраб олиши керак.

Давлат хизмати самарали фаолият кўрсатиши учун давлат хизматларини категориялаштиришнинг ўзи етарли эмас, балки давлат хизматчиларининг ўз хизмат вазифаларини сифатли бажариши учун тегишли барча шарт-шароитларни таъминлаш зарур. Бунга давлат хизматида замонавий ахборот бошқарув технологияларини жорий этиш ва давлат хизматчиларининг касбий фаолиятини ташкил этиш тизимини такомиллаштириш ёрдам бериши мумкин. Шунингдек, давлат хизматчиларининг касбий фаолияти самарадорлиги

кўрсаткичларининг мутаносиб тизимини ишлаб чиқиш, шунингдек, уларнинг расмий норматив ҳужжатларини лозим даражада бажариш учун рағбатлантиришни кучайтириш керак. Давлат хизмати тизимини муваффақиятли ривожлантириш, унинг мақсадларига самарали эришиш учун давлат хизматчиларини қонуний ҳимоя қилиш, ижтимоий хизмат даражани ошириш, давлат кафолатлари тизимини такомиллаштириш, давлат хизматчилари меҳнатини моддий ва номоддий рағбатлантиришнинг замонавий тизимини яратиш, давлат хизматида меҳнатга ҳақ тўлаш тартибини оптималлаштириш шартлар талаб қилинади.

REFERENCES:

1. Malikov Behzodjon Kurolovich (2021) FUNDAMENTALS OF SPIRITUAL SAFETY -LEGISLATION IN UZBEKISTAN Euro Science: International Conference on Social and Humanitarian Research, Hosted from Cologne, Germany April 25rd -26th 67-69.
2. Malikov B.Q. (2021) Davlat xizmatlari to'g'risidagi qarashlar evolyutsiyasining nazariy asoslari *Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences* 1 (3) 598-609.
3. Маликов Б. Қ. (2021). ЎЗБЕКИСТОНДА ДАВЛАТ ХИЗМАТИНИ ТАРТИБГА СОЛИШДАГИ МУАММОЛАР. ACADEMIC RESEARCH IN EDUCATIONAL SCIENCES, 2(2), 1160-1164. <https://doi.org/10.24411/2181-1385-2021-00317>
4. Маликов Б. (2021) РИВОЖЛАНГАН ХОРИЖИЙ МАМЛАКАТЛАРНИНГ ДАВЛАТ ХИЗМАТЛАРИДА КАТЕГОРИЯЛАШТИРИШ ТАЖРИБАЛАРИ UzACADEMIA SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL VOL 2, ISSUE 1 (12), 97-105
5. Беҳзоджон Қуролович Маликов (2021) Шарқ мутафаккирларининг давлат хизматларига доир сиёсий қарашлари «SCIENTIFIC PROGRESS» Scientific Journal Volume: 1, ISSUE: 4 (pp.207-212)
6. Маликов Беҳзоджон Қуролович (2021) ЁШЛАРНИ САЛБИЙ МАФКУРАВИЙ ТАХДИДЛАРДАН ҲИМОЯ ҚИЛИШ – ҲАЁТИЙ ЗАРУРИЯТ *YANGI O'ZBEKISTONDA ILM-FAN VA TA'LIM ILMIY-METODIK JURNALI* VOL 1, ISSUE 1 (1) 202-206
7. М.Н.Ҳасанов, Д.А.Ҳафизов, Р.Х.Тоиров, & Х.Қ.Болтабоев. (2022). АБУ НАСР ФОРУБИЙ ЯШАГАН ДАВРДАГИ ИЛМ-ФАН ВА ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ . JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS, 4(3), 137–140. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/new/article/view/627>
8. Jumaniyoz Ramatov, Rozigul Umarova, Rashid Baratov, Mirshod Khasanov, Siroj Sultonov, & Fayzulla Kushakov (2022). MODERN REQUIREMENTS FOR THE

SPIRITUAL IMAGE OF YOUNG PEOPLE AND ITS MANIFESTATION IN PRACTICE. Academic research in educational sciences, 3 (10), 582-586.

9. Ramatov, J.S., & Khasanov, M.N. (2022). SOCIAL ASPECTS OF PROFESSIONAL QUALITY IMPROVEMENT (ON THE EXAMPLE OF THE RAILWAY SECTOR). *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2 (6), 969-976.
10. Рамаатов, Ж.С., Валиев, Л.А., & Хасанов, М.Н. (2022). XIX АСРДА ҲИНДИСТОНДАГИ ИЖТИМОИЙ – ФАЛСАФИЙ ЖАРАЁНЛАР. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2 (6), 1070-1078.
11. Жўрабоев, Н. Ю., Кушаков, Ф. А., Султанов, С. Ҳ., & Хасанов, М. Н. (2022). КОНФУЦИЙЛИК ХУСУСИЯТЛАРИДАН ХИТОЙ ФАЛСАФАСИНИНГ КЕНГАЙИШИ. *World scientific research journal*, 9(2), 37-42.
12. Ruzigul, U., Nasirjan, J., Dilmurodkhakim, A., Mirshod, H., & Urozboy, E. (2020). Rationale and history of human reflections in the muslim philosophy. *International Journal of Advanced Science and Technology*, 29(5), 1453-1458.